www.nanafghan.com

ادبي سوغات

د

ع.ب. خدمتګار

محترمو لوستونکیو!

ادبي سوغات چې د استاد سرمحقق ع. ب خدمتگار په زيار راټول شوی او الفت اکاډمۍ نشر ته سپارلی، ستاسې مخې ته ږدو امید لرو چې د ادب مینان به یې په لوستلو خپله ادبي تنده ماته کړي.

همدا راز د رحمان بابا دغه شعر یو ځل بیا د پښتو ژبې ادیبانو ته د اقتفا او پیرو لپاره له دې هیلې سره وړاندې کوو چې زمونږ ځوان شاعران به د خپلو لويو استادانو په پله پل کیږدي. ټول هغه دوستان چې ددې شعر په پیرو کې لیکنې کوي، خپل اشعار مونږ ته په لاندې آدرس رالیږلای شي

webmaster@hewad.com.

نور مو وخت نه نیسو دا تاسې او دا هم ستاسې ادبي سوغات.

ستاسې شعرونو ته سترګې په لار

د "هیواد" مسئوله ډله

ادبي سوغات

د

سرمحقق عبدالله جان بختاني خدمتګار

ټولونه، سریزه او یادونې

محرم الحرام ۱۴۲۳

دمجموعې پیژندنه

نوم:	ادبي سوغات
ټولونه، سریزه او یادونې:	د سرمحقق خدمتګار
ناشر:	الفت اکاډمي
مهتمم:	عبدالرحیم بختانی
کمپوز:	شفق
دچاپ نیټه:	مارچ ۲۰۰۲ م
دچاپ ځای:	دانش کتابتون
شمیر:	یو زر نسخې

بســــــم الله الرحمــــــن الرحــــيم

اهداء:

دفلسفي سياسي دقيق نظر خاوند
دانشمند ليكوال او متفكر شاعر
جناب محترم سيد شمس الدين مجروح ته.

په درناوي
ع - خدمتګار بختانی

ګرانو لوستونکو!

ددې مجموعې حجم ډیر وړوکی دی، مګر په معنوي لحاظ ډیر لوی او لوړ ارزښت لري.

دا چې مشر مجروح صاحب د رحمان بابا د شعر په زمکه غزل لیکي، الفت صاحب پرې مشاعره جوړوي، حمزه صاحب یې رنګ او خوند زیاتوي، نور تکړه شاعران پکښې برخه اخلي او بیا بختانی صاحب ترې د ګلو ګیډۍ جوړوي او د خپرولو لپاره یې ځولۍ غوړوي دا پخپله لوی ارزښتمن کار او لویه خبره ده.

ښایي چې اهل نظر ورته په درانه نظر وګوري، دعالي ذوق خاوندان ترې خوند واخلي او د ادب مئینان یې قدرداني وکړي.

په خپل وار، مونږ په ډیره خوشحالۍ، په دې ګلورین پسرلي کښې، د ادب دا رنګینه پاڼه، د مشرانو دا رنګین سوغات د هیواد د رنګارنګو ګلونو له خوږو وږمو سره یو ځای خپروو او وایو:

الله پاک دې سرمحقق خدمتګار ته د نورو فرهنګي خدمتونو له زیات توفیق سره خیر او برکت ورکړي. آمین

میرویس الفت

الفت اکاډمي – د ۱۳۸۰ د حوت ۲۱ مه

دوه درې خبرې

۱ - له نن څخه شپاړس کاله د مخه، ما پر دې (ادبي سوغات) لنډه سريزه وليکله. د افغانستان د ليکوالو ټولنې ته مې وړاندې کړه. ټولنې فيصله وکړه چې د (ژوندون) مجلې د هديې په توګه دې چاپ شي مجموعه دولتي مطبعې ته ولاړه مګر ډير افسوس چې د مجلې يا انجمن د ځينو کارمندانو د سبوتاژ لامله د انجمن رسمي فيصله عملي نه شوه. په داسې حال کښې چې زه پخپله د همدغې ټولنې د رياست لومړی مرستيال او منشي هم وم ....

۲ - له نن څخه اوه کاله د مخه، د ۱۳۷۳ هجري شمسي کال د جدي په ۲۷ ، زه په پيښور کې وم. د بي بي سي د ډرامو دفتر ته ورغلم چه افغاني ليکوال شاعران ياران دوستان وګورم. د پوهنتون د ادبياتو د پوهنځي پخوانی استاد ښاغلی عبدالخالق رشيد، چه نوی مهاجر شوی و، هم هلته کار کاوه. ما سره يې (ادبي سوغات) وليد، خوښ يې شو، له ما څخه يې واخست، ويل يې: زه دا چاپوم. ما ترې فوتوکاپي واخسته. راغلم. بيا اوړی کابل ته ولاړم. هلته خبر شوم چه استاد رشيد کابل ته راغلی او بيا هندوستان ته ځي. د ډيلي د جواهرلعل نهرو په نامه د پوهنتون د پښتو ژبې او ادبياتو استاذ شوی دی. هغه ما ونه ليدی شو او ولاړ. تر اوسه يې کوم خط خبر نه دی راغلی او لا نه پوهيږم چه مجموعه يې ورکه کړې؟ ساتلې؟ او که چاپ کړې ده.

۳ - د ۱۳۸۰ هـ ش دحوت په ۲-۵ ورځو کښې، د ۱۴۲۲ هـ ق د لوی اختر ورځې وې، زورور بارانونه وريدل، ما په کور کښې په خپلو زړو کاغذونو ګوتې وهلې هغه فوتوکاپي مې ترلاس شوه، ډيره تنته وه او د لوستلو نه وه ما له سره وليکله او د چاپولو په فکرکښې يې شوم.

پرون، ښاغلي ميرويس الفت ته مې دا کيسه وکړه هغه په ورين تندي وويل: "بې غمه اوسه!".

- ښايې چه ګران لوستونکي، ددې لنډ داستان په نتيجه کښې، دې ته هم رسيدلي وي چې دلته ديوکوچني اثر چاپول څومره ستونزې لري؟ اوددې له مخه مونږ د تاريخ په کوم کولتوري معيار کې واقع يو؟

فاعتبروا يااولی الالباب

خدمتګار بختانی

بختان کلی - د ۱۳۸۰ دحوت شلمه

ادبي سوغات

دپښتو ډېر ښاغلي او منلي شاعران تير شوي دي چې د پښتو ادب ارزښتمنه خزانه يې د خپلو شعرونو په مرغلرو لا ښائسته او بډايه کړې ده. په دوی کښې رحمان بابا بل راز شاعـر دی او شعـرونه يې بل رنګ تاثير لري. پښـتانه هغه لسـان الغيب بولي، په ديوان يې فال نيسي، په شعر يې استشهاد کوي او د "بابا" په سـتر لقب يې نمانځي.

شعر پيژندونکي د رحمان بابا شـعر "سـهل ممتنع" ګڼي او ډيرو شاعرانو د هغه د ډيرو شعرونو اقتفـا کـــــــړې ده.

د هــغه پر مزار، په ادبي غـونډو، راډيـوګانو او خـپرونو کښې،هر پسرلی د رحمان بابا کاليزې مشاعرې کـيږي. دغـه مشاعرې زياتره، د هغه د هـنر او شـخصيت په يادونو او سـتاينو درنښت مومي او د هـغه د ځينو شعرونو په پيروئ ښـکلې کـيږي.

د رحمان بابا د شعرونو اقتفا او د هغو پر طرحو مشاعرې د پښتو ادبياتو د تاريخ د رحمان پيژندنې د فصل يوه په زړه پورې موضوع ده چې دلته مونږ هغه پريږدو او يوائې د رحمان بابا يو غزل او د هغه د اقتفا د لړۍ شعرونه وړاندې کوو.

دا کار معاصر لوی اديب او شاعر مرحوم ګل پاچا الفت پيل کړی دی. يو وخت هغه د "روزګار" جريدې ته يو ليک، د رحمان بابا يو غزل او د هغه په پيروئ د محترم سيدشمس الدين مجـروح، ښاغلي امير حمـزه شينواري او خپل شعرونه وليږل. دا "ادبي سوغات" د روزګار د جـريدې د ۱۳۵۰ هـ ش د ثور د ۱۵مې (د ۱۹۷۱ م د مـئی پنځمې) نيټې په ګڼه کښې خـپور شو. د همدې ورځې په مازيګر، ما د جـريدې دغه ګڼه واخيستله. په بله ورځ مې خپل شعر د جـريدې ادارې ته وسـپاره چې په بله ګڼه کښې چاپ شو او بيا د هيواد څو تنو تکړه شاعرانو پکښې برخه واخيستله.

ما هغه شعرونه راټول او ددې مجموعې د پای دوه شعـرونه مې پرې زيات کړل په دې ډول يوه ښـــکلې رنګـينه ګلــګيډۍ ترې جوړه شوه.

په دې شعرونو کښې سربېره پر هنري ادبي ارزښت د هغه وخت او چاپېريال د اجتماعي بهير انعکاس هم ليدل کيږي او د هر شاعر د فکر پلوشې هم ترې څرګنديږي. په دې ډول ارزيابيو کښې، زه خپل نا ارزه بيتونه شامل نه ګڼم. بلکه په دې خوښ يم چې د رحمان بابا مقام ته، د ارادت او اخلاص په مقام کښې، ماته هم د عالي مقامو استادانو د پيروئ وياړ را په برخه شوی دی. په همدې خلوص د رحمان بابا د يادونو او مشاعرو ددې ښکلي ګلورين موسم په فضا او د سولې، مصالحې او روغې جوړې، ددې رنګين پسرلي د "ژوندون" په زمينه کښې دا ادبي سوغات ستاسو مخې ته ږدم. له شعرونو به يې هم خوند واخلئ او د مشاعرې له بهير نه به هم خبر شئ.

په درناوي
ستاسو خدمتګار عبدالله بختانی
د ۱۳۶۹ د ثور ۱۶ مه

د الفت لیک

ښاغلي فرند[۱] د روزګار مسئول مدیر صاحب!

هغه وخت چه ښاغلي مجروح صاحب[۲] په متحده عربي جمهوریت[۳] کښې د افغانستان سفیر و، ما ته یې د ادبي سوغات په توګه خپل یو شعر را واستاوه چه د رحمان بابا د دې شعر په پیروئ لیکل شوې و:

ډیر عمر مې تیر کړ بېهوده په زمانه
نور دې زما سر وي او د ترکو آستانه

دا شعر چه ما ته ورسیده، ما هم په دغه وزن او قافیه یو شعر ولیکه او هغه ته مې ولیږه.

کله چه حمزه صاحب، د غزل استاد، کابل ته راغې او دا دوه شعرونه یې ولیدل، هغه هم یو شعر ولیکه او په دغه مشاعره کې یې برخه واخسته. وړم کال[۴] چه د پېښور مشهور شاعران او لیکونکي د افغانستان د استقلال جشن ته راغلل او د بیرته تګ په وخت کښې یې د خدای پامانئ دپاره په کابل کښې زما کور ته تشریف راوړ، دا شعرونه هلته ولوستل شوه او ښاغلي اجمل، مهدي او قلندر وعده وکړه چه په دې مشاعره کښې به ګډون وکړي او خپل شعرونه به را واستوي. ښایي چه د هغه ځای مصروفیتونو دا وعده هیره کړې وي ځکه د هغو اشعار را ونه رسیدل.

دا څو شعرونه چه ما سره دي، د روزګار جریدې ته د نشر دپاره در استوم. ګوندې د ادبي ذوق خاوندانو ته مقبول واقع شي.

په احترام
الفت

یادونې:

۱ — محمد یوسف فرند چه اصلاً د سره رود د شمسه پورو څخه دی. لوړ تحصیلات لري په دغه وخت کې یې د روزګار اوه نیزه بې طرفه جریده چلوله.

۲ — ښاغلي محترم سید شمس الدین مجروح د پښتو او دري دانشمند شاعر او لیکوال

۳ — مصر

۴ — ۱۳۴۸ هـ ش کال

بېهوده عمر [۱]

ډېـــر عـــمر مـــې تېـــر کـــړ بېـــهوده په زمانه
نـــور دې زمـــا ســـــر وي او د ترکو آســـــتانه

هيڅ مې حاصل نه کــړه په شـــيخۍ او په تقـــوا کښې
پس لــه دې مـــې وار دی هر څـه [۲] شـــي په مـــيخانه

شـــيخ و شـــيخي ورد او [۳] وظيـــفه او ذکـر فــکر
زه او ســـــاقي جـــــام وبـاده چــنګ وتــــرانه

زه و زاهـــدانو تــــه حـــيران يـــم دوی و مـــا ته
ديـــوانه بـده خـــــندد و ده به ديـــــوانه

ګنج د درو [۴] ځـار [۵] شه د عاشـــق تر څاڅکي اوښـو [۶]
نـــه خـــروار د عقـــل نـــه د عشـــق يـوه دانه

تيــــغ د يـار لـه لاســـه په مـــرئ دعـاشـــقانـــو
هســــې لـذت کـــا لکـــه د ميـــو پيمانـه [۷]

خـــدای لـره بــه درشـم پــه ســودا د يــار لـه مـخه
بـــل مقصـــود مـــې نشـــته په کعـــبه په بتخانه

زه لـــه ډېـرې مـــينې پـه تش بــوی د يار شـيدا يم [۸]
تـــل د لنـــدو خـــتو اوبه لـــــړوی بهـانــه [۹]

ځکه زاهد زهد کاد یو جنت دپاره
سر ښندلی نه شي په اوربل د جانانه

ګوره د منصور هسې په دار[10] نه شي رحمانه!
بې نام و نشان شه که يې غواړې نشانه

رحمان بابا

یادونې:

(۱) – د رحمان بابا دغه شعر له دغه عنوان سره چاپ شوی دی. ښايي چه الفت صاحب به دغه عنوان ورکړی وي. الفت صاحب پخپله شاعر او شعر پیژندونکي و. دا شعر يې هم په ډير دقت له کوم باوري متن څخه اخستی دی. سره ددې هم په ۱۳۵۹ هـ ش کښې، د پښتو ټولنې له خوا د رحمان بابا د ديوان له چاپ شوې نسخې سره ددې متن فرقونه ښودل کيږي.

(۲) – چاپي ديوان: چې

(۳) – چاپي ديوان: و

(۴) – د الفت صاحب نقل: عقل

دلته ما ته د تشبيه او د لف و نشر مرتب د صنعت له مخه د چاپي ديوان عبارت (درو) غوره ښکاره شو، نو ځکه مې په متن کښې واخيست. په دې صورت په اوله مصرع کښې د (درو) او (اوښکو) تشبيه څرګنده ده او د دوهمې مصرعې (خوار د عقل) د لومړۍ مصرعې (ګنج د درو) او د دوهمې مصرعې (دعشق يوه دانه) د لومړۍ مصرعې (د اوښکو څاڅکي) پورې ارتباط نيسي.

(۵) – په دواړو متنونو کې: راز

(۶) – چاپي ديوان: اوښکو

(۷) – چاپي ديوان: هسې لذت کاندي جوړ د ميو پيمانه

(۸) – چاپي ديوان: شوم

(۹) – چاپي ديوان: تل د لمدو خټو لړ اوبه دي بهانه

(۱۰) – اصل: وار. چه طبعاً طباعتي غلطي ده

(۱۱) – چاپي ديوان: بله نشانه

وګورئ:

د ذکر شوي ديوان ۱۷۱/۲ مخونه

پښېمانه

سترګې مې دي وږې د زړه کور مې ویرانه
حلق مری، مې وچه غواړم ډکه پیمانه

ای ساقي باداره! زما لاس او ستا لمن ده نور
بیا به قدم کښې نه ږدم په بله آستانه

ځان مې خوشې ستړی په لوستلو د کتاب کړ
هیڅ د حقیقت ور پکښې نه وه نشانه

لاړمه بازار ته چال چلند یې چل و ول و تول
بحث و جنجال و هلته په سپک او په درانه

ورغلم وستل[1] ته د مشرانو هلته غونډه وه
زوږ شور او غوغا وه چه دا وکړو که دا نه؟

دا د سیاست میدان میره خوشې سراب و
لاړمه په طمع د اوبو زه دیوانه

لاړمه مسجد ته مدرسې ته ور دننه شوم
هلته قیل و قال و په روا په روا نه[2]

قول که عمل که فکر او خیال دی ټولنه کښې
هر څه کښې پرته د یووه د وهم زولانه

کښېناستمه کور کښې خپلخانې مې راته وویل:
ځه![3] دلته دې نشته نور نه آب او نه دانه

اوس مې پناه راوړه ستاسو سیمې ته، رندانو!
دا د هر چا کور دی، خرابات او میخانه

دا چې مې د درد علاج نه عقل نه تدبیر وکړ
ولې نو ځان خلاص ورځنې نه کړم مردانه

غوارم د مستۍ ښکلې دنیا چې هلته نشته دی
چل فریب نه مکر نه ریا نه بهانه

مینه غوارم ساز غوارم سرود غوارم نڅا غوارم
ډکه خوله خندا او سترګې مستې جانانه

ما نیولی پیر رحمان امام د شاعرانو
وایم په حجره کښې د ده ښکلې ترانه

(ټول عمر مې تیر شو بیهوده په زمانه
نور دې زما سر وي او د ترکو آستانه)

سید شمس الدین مجروح

یادونې:

(۱) — وستل: د کلي مخې ته د خلکو د ټولیدو او جرګې ځای.

(۲) — ناروا

(۳) — په اصل کښې: زه

رندانه نظر[۱]

هر څه بل راز وینم بیا نظر شو رندانه
و مې لیده تشه دا د عقل پیمانه

ناوري څوک ناصحه! هغه تش نصیحتونه
ووایه شاعره! حقیقت بې باکانه

شیخ دې خپله ږیره کړي شانه د بل د پاره
ما دی زړه بایللی په اوربل د جانانه

چیرته سپینه ږیره چیرته ول ول توري زلفې؟
چیرته د بوډا تګ چیرته تګ خرامانه

نور څه ترې نه غواړم محبت غواړم له ښکلو
ده ما ته کافي یوه خندا صادقانه

هر څه ورکول اهل ته ښه وي له نا اهله
تل لره نظر اهل نظر ته دوستانه

عقله! ته ما پرېږده! ستا له لاسه ډیر په تنګ یم
غواړمه ژوندون لرم څه آزاد شاعرانه

ښه مې په ځير ځير چه وکتل سیاستونه
مکر و، فریب و، غولول ماهرانه

وي به ډېر ښه لال [۲] د سياست د ښامار خوله کښې
ورشه که لرې منتر افسون ساحرانه

مه غواړه له ما نه سياسي مهارتونه
راغلمه پاک زړی سياست نه بيګانه

هغه چه د وخت حاکم ته وايي زمامدار
ځانته قايليږي په جلب او ګاو خانه

کله آزاديږي د عمرو اسير فکرونه؟
خداى دې د چا نه کړي ذهنيت [۳] غلامانه

وايي غلامان په غلامۍ باداران شوي
واوره د محمود او ايازانو افسانه

مونږ لا اسيران يو د خانانو د پيرانو
يو د مکر دام لري او بل يې زولانه

ګرځوي په لاس کښې د تسبو دانې مدام
مه وايه چه دام د زاهد نه لري دانه

وږي يو بربنډ يو خواري ده زمونږ په برخه
برخه د څو تنو عياشي بې شرمانه

نه لري د جوار دانې په کور کښې دهقانان
تل د آغا کور کښې د کباب پټه دانه

ډېر خلک په بند کښې دي د لږو صاحبانو
خان او بيګ لري د طلسمونو جيلخانه

نه شي په چل ول له اسارته خلاصيدلی
يو اقدام پکار دی رندانه او مردانه

دا د خان نوکر که هر څه بد وايي الفت ته
غواړم له آزادو قضاوت آزادانه

ګل پاچا الفت

يادونې:

(۱) — په روزګار کښې د حمزه صاحب شعر د مخه او ورپسې د الفت صاحب چاپ شوی دی. دا د الفت صاحب د تواضع نتيجه ده. هغه پخپله شعرونه دغسې ترتيب کړي وو. دلته د الفت صاحب شعر د مخه شو، ځکه چه د شعر د ايجاد د تاريخ له مخه دا يې حق دی.

(۲) — لعل، پښتانه (لال) بولي. دلته دغه معنا څرګنده ده د ښامار په خوله کښې لعل د پخوانو فولکلوري افسانو يو مضمون دی. لال، په فارسي کښې ګونګي ته هم وايي دا دې ته هم اشاره کيدی شي چه د هغه وخت د مسلط سياست ښاماران زياتره په ژبه لال، يعني ګونګي او تړتړي وو. سمه او څرګنده خبره يې نه کوله او په ساحرانه منتر او افسون غونډې خبرو به يې خلک تير ايستل.

(۳) — په اصل کښې: خدای دې چا نکړی ذهر نهيت. چه دا څرګنده طباعتي غلطي ده.

غـــــزل

ولـیکه قلـــمه! یـو غــزل ښــــه جــــانانه
پــریــږده چــه ویــیـږي دا دوه ژبـــې زمـــانـه

مینـه د زلـفـانـو بې له خاله (پښــــیماني)[2]شي
نـه ورتـلـه (تـش دام) [3] تـه وي چـه نـه لـــري دانـه

پـورتـه شـه بیـان په افسـانه کښې حقیقت کــړه!
بیـا لـه حقیقت نه راښـکاره کـــړه افســــانه

چـیـرته جـمـیـعـت چه پـریشـانــي دې ده په برخه
ښـکلــیـه جـــوړوم دې د کـمـځــــیو بـهـانـه

خـوی چـه د سـاقي مې دریابي غـوندې ښـکاریږي
نـن مـې جـــوړ پـه کار شـوه لـغـزشـونـه مستانه

تــا چــه کــړه را وړانـدې مـا په نه زړه ورته لاس کړو
لاړه سـاقـي لاړه پــه دې مـــنـځ کـښـې پـیـمـانـه

حســن هغـه یـو دی چه په هر محـل کښې ښـکاري
ځـان چـه غــورځـوي پـه هــره شـمـعـه پـــروانـه

یـا خـو دا خـپـل غـړ راته پردې غوندي ښـکاريږي
یـا مـې جـــنـون وکـــړه ابـتـدا پـه ویـــرانـه

شـیخه ! د ربښـتیا ویـل پـه خـونـد بـه هـــله پوه شې
سـتا چـه د حمـــــــــزه غـوندې مشرب شي رندانه

امیر حمزه شینواری

یادونې:

(۱) — په روزګار کښې ددې شعر د عنوان پر ځای: "بې عنوانی" عنوان شوی او زه نه پوهیږم چه دا به چا کړی وي؟ خو دومره پوهیږم چه د پښتونخوا شاعران غزل ته عنوان نه ورکوی او که ورکړي نو بیا (غزل) لیکي. نو ځکه ما د (بی عنوانی) پر ځای (غزل) عنوان کړ.

(۲) – د ښاغلي مجروح د شعر عنوان (پښیمانه) ته اشاره ده.

(۳) – د روزګار د جریدې د لیکنې له مخه او د الفت صاحت د شعر عنوان (تش دام) و، مګر اوسنې عنوان یې (رندانه نظر) دی، او د حمزه صاحب لومړني عنوان ته ده.

د رحمان بابا په اقتفا
دالفت صاحب په مننه

تشه ترانه

چاته چه کعبه وي دستانه او اسانه
مه غواړئ هغو ځنې خبرې رندانه

ژبه چه شي غوړه په اغا! بلې! صاحب باندې
نه شي چليدی بيا په رښتيا صادقانه

غله زمونږ د مال و د ناموس او د ابرو دلته
غواړي عزتونه مونږ نه هم احمقانه

نس ډکوي دلته مگر زړه يې امريکې وړی
خدايه! له وطنه هيڅوک مه کړې بيگانه

څو پورې به نورو لره گورو او پسخيږو مونږ؟
راشئ چه ودانه کړو دا خپله ويرانه

دې ماره هيواد کښې به تر څو پورې مونږ وږي يو؟
وباسئ د غلو له جيبه پټه خزانه

خلک مو په کليو کښې ړنديږي د شړمبو پسې
غواړي څوک په کومو سترگو ډکه پيمانه

عصر د سپوږمۍ کښې لا سپوږمۍ مې په کيږدئ ده
دا يو حقيقت دی نه چه هسې افسانه

نه کیږي هیڅېږې په یو ګل پسرلې نه کیږي[1]
راشئ چه کړو جوړه له وطن نه ګلخانه

پیر د زمانې کښې څه توندي په توندئ راوله
عمر ضایع مه کړه بیهوده په زمانه

مینه غواړي، درد غواړي، عمل غواړي، ایثار غواړي
نه شي جوړیدی وطن په تشه ترانه

مینه غواړي، کار غواړي، کالي غواړي، ډوډئ غواړي
دا ده د اولس د ارماندونه نشانه

زر او سل خبرې سر یې یو: دا خلک کار غواړي[2]
خو – جوړه له سرکار شوه د خبرو کارخانه

څوک چه وي کاهل نو دا ملت به هم جاهل ګڼي
"دیوانه به ده خندد و ده به دیوانه"

څو چه خلک مست شي د وطن په محبت باندې
ولیکه شعرونه بختانیه! مستانه

عبدالله بختانی

یادونې:

(۱) – په یو ګل نه پسرلی کیږي. (پښتو متل)
(۲) – سل خبرې سر یې یو. (پښتو متل)

زړګيه!

پورته شه زړګيه غزل وايه مستانه!
ګډا کوه! نڅا کوه! ديوانه ديوانه

دلته هوښياري، شعور، احساس څه حاصل نه لري
څه مستانه ګرځه په ويرانه ويرانه

د تل ژوندون د پاره شهامت او شجاعت وکړه!
د حسن په ډيوه باندې خپل ځان کړه پروانه

ژوند د حرکت او د خدمت حقيقي نوم دی
وسوزه په اور باندې د بتو بتخانه

ستا په مال دولت باندې نور ځوانان مستي کوي
پاڅه ورشه وګوره د ميو ميخانه

په مړو مړو کتلو کښې د غم نه بل څه نشته دی
څه ساقي نه واخله د سرو سترګو پيمانه

مست شه په مستئ کښې په رقيب باندې حمله وکړه!
ځان ورځينې خلاص کړه د نيشې په بهانه

لاړ شه خرابات ته له رندانو سره يوځای شه
ماتې کړه پښو نه دې د طمعې زولانه

ځـه لــــکه انســـان غـــونـدې له خـــلکو سره انس وکړه!
پریـږده چـه زاهـــد لـه خـــلکو ناست وي بیـــګانه

شـیخ چـه د خـــپل مـیخ د کلـــکولو دم دعـا کـــوی
تـه هـم خـــپل ســـر کښـیږده د مـیخـور پـه استانه

دنیـا پـه حـقیقت کښې آزاد ژونـد تـه پیـدا شـوېده
ژونـد د انســـان خـــوند کـــړي پـه رښـــتیا ازادانه

دوره د ژونـــدانـــه خـــو پـــه هـــر قسم تیـریدونکې ده
ښــه ژونــدون هغــه دی چــه یـې کــړې عـــاقـلانــه

تـا کــه پــه (مستئ) کښـې د عــزت د پـاره کار کــړل
اوس بــه درنــه جـــــورېږه وه د درو دردانــــه

ویــارمـه چــه تــه هــم د مســـتانو ســره یـار شـوې
پـه ګـــډ اواز بــه وایــو د غمـــونـــو تـــرانـــه

چـــل ول او غـــولـــولـــو تـــه رقیب چـــه ســیاست وایي
پـــه خـــپله یـــې خـــپل ځـــان کـــړ د غـــنمو سیاه دانه

ګفـــتار دې پـــه یـــو رنګ (دی او) کـــردار دې پـه بــل رنګ
اخـــر بـــه غـــوبـــل جـــوړ کـــړي دا دوه رنګې زمـانـــه

بـاور وایــي مــلګـــرو د ژونـــدون ښـــکلا خـــو فکـــر دی
راځـــئ چـــه اول ړنګـــه کـــړو د فـــکر جیلخـــانه

سید رحمان باور رحیمي

روزګار جریده، ۳۱مه ګڼه، د ۱۳۵۰ د ثور ۲۹ مه

آب و دانه

واوښتې [۱] پیړۍ شوه رانه تیره زمانه
نښتی یم د تمې د دامونو په دانه

نه مې متې کار کړي نه مې لاس د عقل رسي
هسې رنګ افسون دی هسې شانې زولانه

ژوند راپورې خاندي زلمیتوب راته ویرونه کړي
څکم د زړګي وینې پیمانه په پیمانه

اه زما قسمته چه دا څه رنګې بلا یې ته
نه متاع د دین شوم نه د دهر فرزانه

هیڅ مې حاصل نه کړو په دې ډیرو خوشامندو کښې
داغ مې د تندي شو ذهنیت غلامانه

اب مې د مخ ویوړلو یوې خیټې د پاره
اور دې په نصیب شي او په دې اب و دانه

ډیر یم غولولې دی ژوندیو زیارتونو زه
نوره مې توبه شه له خانقا او استانه

چاته عرض وکړمه او چاته ګریوان څیرې کړم؟
یومې غوښې غواړي بل هڅه وکي شکرانه

لاس راکړه ای پلاره د وختونو د نجات په نوم
سیند یمه اخستې توفانونو مړګانه

نـــور غـــمونـــه څـــه کـــړې؟ مـــا ســـره غم ددې خـــبرې دی:
مـــري د ننـګ غـــیرت د جـــوشـــه ډکـــه تـــرانه

زړه تـــه رانـــژدې شـــه چـــه د زړه پـــه غـــوږو واورې څـــه
دا خـــبرې نـــه شـــي په نـــاول او افـــســـانـــه

بخـــت مې د ســـیزلو او تنـــدی مې د داغـــلو دی
نـــور مـــې د ځـــان نـــه کـــړه رانـــه خپل شـــو بیګانه

نـــه هغه خمـــار شـــته نه غـــرور په ســـر کښې پاته دی
نـــه هـغه ســاقي شـــته نـــه بـــاده او میـــخانه

زه او زړه ســـره پـــاته په حـــیرانه حیرانئ کښې یو
دیـــوانه بـــه ده خـــندد و ده بـه دیـــوانه

ګـــوره ســـیندنیه! خـــپله خـــوله درته بلا نه شي
مکـــړه دا د ژونـــد خـــبرې هـــسې رنـــدانه

ســـــیندنی
روزګار جریده، ۳۲مه ګڼه د ۱۳۵۰ د جوزا پنځمه

یادونه:

(۱)– په اصل کښې: راوختې

زما ترانه

نه تیروم عمر بیهوده په زمانه
نه کومه زه د لیونو غوندې کانه

درومه نامراده ساقي وچې شونډې ښه یمه
مه ښوروه ما ته کوزړۍ او پیمانه

زه چه لا د څښلو ګوټ اوبه ګړي کې نه لرم
شم په کومو سترګو به دیره په میخانه

بې د یار د وروځو له محرابه به هیڅکله
هسک سر ښکته نه کړمه په بله استانه

نن چه د هوښیارو ګریوانونه ریتې پیتې شول
پوه په دغه راز و له پخوا نه دیوانه

زه به زمانې ستا د سیلاب لوری بدل کړمه
ما ته هم پښتون وایي که ته یې زمانه

څو چه ددې خپلې پنجرې هر څه ګډ او وډ نه کړم
وبه نه خورم نوره د ژوندون آب و دانه

زه به یې د خپلو ارادو نه نظرماتی کړم
څه که اوس د چا سر وته زه شوم نذرانه

ستا په باده مست نه یم ساقي! نه دې منت وړمه
زه یم د ازل په میو هسې مستانه

ما صیاده! ستادټګئ لومې ښې لیدلي دي
ځه! بل خوا اوار کړه د فریب دام و دانه

زه قفس د مینې که په ساز نور سوزوی نه شم
خاورې او ایرې به کړمه خپله اشیانه

نوک او ورئ به بیلې څنګه څوک د یو وجود کاندي
څو مره ښه په ځای ده دا خبره امیانه[1]

هرڅوک بدلولې په تدبیر سره تقدیر شي خپل
څوک چه وایي نه! ده یوه خوشې بهانه

زه په زړه د عمر[2] ډیر داغونه اتشین لرم
څه به کړم خندا خماري سترګې جانانه

څنګه به د مخ رڼا په زلفو رانه پټه کړې
زه په دغه فن کښې یم استاد د پروانه

ډیره ترې ښوروا د خپلو مټو په محنت ښه ده
زار خوړلی ښه دی نه د نورو پسمانه

زه چه د خپل فکر په ازادو وزرو الوزم
ما شکولې وخته دا د تمې زولانه

ما ته که "مرګ" وایې هم په نره ژبه یې ووایه
خدایږو که مې خوښ شي دا خویونه زنانه[۳]

کله څوک د دار په سر د حق ناره کولې شي
خوښ مې د منصور دغه صفت شو مردانه

زه د عشق په لاره کښې له خپله سره تیر یمه
پوچ پروا مې نشته دی په خیل او خیلخانه

تا که د خپل ملک[۴] د خزانو سحر مات کړې وای
وه به په قدم قدم کښې ګنج او خزانه

زه مجنون د قام او د وطن یم د لیلا نه یم
کړم به په جنت بدله دغه ویرانه

راشه! په خیر راغلې! ښه چه مل د لیونو شولې
دلته مونږ کښې نشته څوک د مینې بېګانه

پورته شه! اوچت شه! په همت د کهکشان په لور
مه لټوه خاوره کښې د ستورو نښانه

جوړ به د اسمان سپوږمۍ امیل ورنه د غاړې کړي
څوک که ورته یوسي زما دغه ترانه

نصرالله حافظ

یادونې:

د شعر ماخذ: نصرالله حافظ، د شمشاد له هسکې څوکې، کابل، ۱۳۶۲ هـ ش، ۸۶/۹ مخونه.

په دې ماخذ کښې تر عنوان وروسته ليکل شوي دي: "دا شعر مې د رحمان بابا د يو مشهور شعر په اقتفا ليکلې دې چه وايي

ډير عمر مې تير کړ بيهوده په زمانه
نور دې زما سر وي او د ترکو استانه

ما يو وخت له حافظ صيب نه پوښتنه کړې وه چه ايا هغه د رحمان بابا د دې شعر پيروي کړې ده؟ هغه راته ويلي وو چه "هو! ما د مجروح صاحب او الفت صاحب د شعرونو د اوريدو نه وروسته په دې لړ کښې شعر ليکلې او هغه وخت ما دغه شعر د " زيري" جريدې ته ورکړ او هلته چاپ شو. او د" شمساد له هسکې څوکې" په مجموعه کښې هم شته"

کله چې ما د زيري د ١٣٥١ هـ ش کال د کليکسيون د ميزان د ٢۶ مې نيټې په ٣١ مه ګڼه کښې دغه قصيده ومونده نو دواړه مې سره پرتله کړه او دا توپيرونه پکښې څرګند شو.

(١) دې بيت پسې په زيري کښې دا بيت هم شته

خدايږو که به رپ قدري له ځايه ښخه ووهي
دا مړ اس که ووهې هر څو په تازيانه

(٢) په زيري کښې: د هجر

(٣) په زيري کښې: طفلانه

(۴) په زيري کښې: (دخپل ملک) پرځاى (دوطن) او په دوهمه مصرع کښې د (وه به په قدم قدم.....)
پر ځاى (اوس به د قدم قدم.....)

د جبلخانې خوب

خوب وینم عالمه! که یې څوک راکړي مانه[۱]
پروت یم سر مې ایښې د خپل یار په زنګانه

خوب وینم چه پورته په هوا لکه د باز شومه
کښېناستم په بام د محمود سترګې د ایاز شومه
پورته د خاموش زړګي نه خوږ د مینې ساز شومه
خرڅه مې په حورو کړه د ډمو زمانه

خوب وینم چه ناست یم د جیندي[۲] په یخه غاړه
شاه مې سویلو کښې لکه سره شمعه ولاړه
سرې شونډې موسکۍ شوه ماتی[۳] وې چه ژاړه ژاړه!
څکه دې د زړه وینې دا شراب دي مستانه

خوب وینم چه باغ دی د ګلونو او ماښام دی
سرې سترګې ساقي د ساقي سرو ګوتو کښې جام دی
لاس په سیتار پروت لېوني مست لکه خیام دی
اړئ[۴] پرې نرئ نرئ د مینې افسانه

خوب وینم چه سپینه سپوږمۍ پاس په خندا راغلله
ماله محبوبا په شرم شرم تر خوا راغلله
شونډو کښې شراب او په کوکئ کښې قضا راغلله
سور خمار یې راکړ پیمانه په پیمانه

خوب وینم چه پټ شوم په نسیم کښې بهر لاړمه
خوا له دجانان لکه د مینې نظر لاړمه
سترګو د دلدار له لکه خوب د سحر[۵] لاړمه
یو شرنګ کښې مې لوټ کړه د غمونو خزانه

خوب وینم چه زه لکه لولکه په سیل ووتم
پورته د نرګس نه شوم په خوا د رامبیل ووتم
تاو د سپینې غاړې د لیلا په امیل ووتم
پټ مې ورته ووې سلامونه جانانه

خوب وینم چه پورته لکه چیغه د منصور شومه
یا یو موټې خاوره وم یا لوی دریاب د نور شومه
خو بانګ د سحر وشو زه را ویښ شوم کر و کور شومه
خوب یو وړل خوبونه را ژوندئ شوه زمانه
وې: پریوزه لېونیه! تېروه دې جېلخانه![۶]

عبدالغني خان

حیدراباد جیل – ۱۹۴۸ م

يادونې:

(۱) مانه - مانا، معنا، معنی - زما په ماخذ کښې معنی
(۲) جيندي - د هشنغر د مينځ هغه سيند دی چه ددې علاقې اته واړه کلي يې په غاړه پراته دي.
(۳) تی - ته يې.
(۴) اړئ - اړوي.
(۵) زما په ماخذ کښې صحرا
(۶) د شعر ماخذ د غني خان کليات، کابل، ۱۳۶۴ هـ ش، ۱۹۸۵ م - ۴۷۳ م مخ

دا شعر د ‹ادبي سوغات› د مشاعرې نه د مخه ويل شوی دی په وزن او قافيه کښې د رحمان بابا د شعر پيروي پکښې شوې ده، مګر په لږ توپير. داسې چه د رحمان بابا شعر د غزل په فورم کښې دی او د غني خان شعر چهاربيته ده. په پيرويو، اقتفاګانو او مشاعرو کښې دا کار جايز دود دی، نو ځکه مونږ دلته را واخيست.

دا چهاربيته د لرې او برې پښتونخوا په خپرونو کښې بيا بيا خپره شوې او سندرغاړو هم بيا بيا اورولې ده.

غـــــزل

هـــر څـــو کـــه مـــې وازمـــايـــي دا ســـــتا په يارانه
اف د شـــــکايت بـــــه مـــــې وانـــــه وري زمانه

زه دا ســـــتا د مســـــتو ســـــترګو هغه خـــمار نه يمه
کـــوم چې يـــې چـــاره کـــولـــی نـــه شي پيمانه

په ښـــپو کښې مې پـــرتې دا ســـتا د ميني زولنې دي
دا چـــه لـــېونـــی يـــم نـــه يـــم ســـر پـــه ويـــرانه

څـــوک چـــه خپل ټول ژوند يوې شـــېې رڼا ته بخښي
زه يـــم ســـــتا د مـــــخ شمعې ته هـــغه پـــروانه

حـــور، غـــلـــمان او واړه جـــنتونه دې د شـــيخ وي
زمـــا دې يـــو پـــوزی ځـــای ســـتا پـــه ښکلې استانه

دا چـــه مـــې ښـــکلا ســـره کلام دی پېيل شـــوی
دی ســـــتا د جـــمال تفســـير مې هـــره تـــرانه

ورکـــړه چـــه کمـــين د زړه دردونـــه پرې تسکين کړي
خـــپل د لاس دســـمال ورتـــه د مـــينې نشـــانه

برکت الله کمين

دښاغلي برکت الله کمين د شعرونو له خطي مجموعې څخه، په مننه

د سرمحقق خدمتگار
له خوا
چاپ ته تیار متنونه

۱ – د باچا خان لیکونه – دوهم ټوک
۲ – تازه گلونه – د ۱۱۲ اوسنیو شاعرانو د ۴۸۴ شعرونو انتخابي مجموعه
۳ – دیوان قاسم قاسمي چهارباغي (په فارسي ژبه)
۴ – د نعیم جان سندرې
۵ – د بیاض دیوان
۶ – د احمدگل شاعري
۷ – د وړو لوبې – د بینا صاحب لیکنه

د رحمان بابا د شعر په اقتفاکې

غزل

آ چې خرڅول یې شورنخود او ګندنه
اوس یې د وطن په سر اخیستې بیانه

لا خو مات بنګړي دې د روسیې په غېږ کې وینمه
ولې دې بدله دومره ژر کړه یارانه؟

څنګه په هغې ژبې خبرې د حیا وکړو
نشته چې توپیر پکې د نر او زنانه

غواړم دانه دار سړي له تا ځني وطن لره
نه غواړم کندهاره! ستا انارې بېدانه

ولې راته خپل وطن پردې پردې ښکارېږي نن
زه شوم بېګانه او که دا خلک بېګانه

مونږ خو د مېنو غله هم په توره شپه کې پېژنو
یار خو لا په بده وهي غټه هندوانه

مونږ خو ترې امید د لوړ پرواز او ترقۍ کاوه
خو! دې زړې ابۍ مو په باز څه وکړه کانه

ته هم څه صحرا ته لېونیه د حفیظ په شان
غواړې که عفت دې د شلېدلي ګریوانه

ح.ن پیرزاده
سویډن - ستوکهولم، اګست ۲۰۰۴